

Vals beschuldigd?

Achtergronden bij de scheiding en verdwijning van een Ugaritische koningin uit de dertiende eeuw voor onze jaartelling

© Klaas Spronk

Inleiding

In deze bijdrage neem ik het op voor een vrouw wier naam ik niet ken. Zij is beschuldigd door haar echtgenoot, uitgeleverd door haar halfbroer en uiteindelijk geëxecuteerd in opdracht van haar ex-man. Dat speelde zich allemaal meer dan drieduizend jaar geleden af, maar het heeft opnieuw de aandacht gekregen door de ontdekking van het oude archiefmateriaal bij opgravingen in de jaren '50 van de vorige eeuw. Dat leidde tot een reconstructie van de gebeurtenissen waarbij de oude beschuldiging aan het adres van de vrouw werd overgenomen door hedendaagse geleerden. De vraag is of dit laatste terecht is. Er zijn redenen om de indertijd gedane beweringen, zoals die in de terug gevonden teksten zijn vastgelegd, in twijfel te trekken. Dit zou mogelijk kunnen leiden tot een postume rehabilitatie. Daar heeft de vrouw in kwestie weinig aan. Er zijn ook geen nabestaanden die dit goed zou doen. De winst zal vooral gevonden kunnen worden in een beter inzicht in de toenmalige verhoudingen en in de huidige onderzoeksmethoden.

De bij deze zaak betrokken personen

De vrouw om wie het hier draait was koningin van Ugarit in de dertiende eeuw voor onze jaartelling. Haar naam is niet bekend. Ze was de dochter van Benteshina (zie hieronder tekst 4:5v), koning van Amurru (een land ter hoogte van het huidige Tripoli, ten noorden van Beirut) en ze wordt in veel brieven aangeduid als 'dochter van de Hoge Vrouwe' (zie tekst 13/14 voor de combinatie van de twee benamingen). Deze 'Hoge Vrouwe' was waarschijnlijk de belangrijkste vrouw van de koning, de moeder van de beoogde troonopvolger.¹

Ze is/was gehuwd met Ammishtamru (II), koning van Ugarit, zoon van koning Niqmepa en koningin Achat-Milku, die ouder dan 90 jaar werd en na de dood van haar echtgenoot een belangrijke rol aan het hof bleef spelen. Ammishtamru leefde van ca. 1260 tot 1235 voor onze jaartelling.²

Een belangrijke rol in hun relatie en de treurige afloop daarvan speelt Shaushgamuwa, koning van Amurru, zoon van Benteshina, een nazaat van een ook in de teksten genoemde koning Aziru. Hij wordt zowel broer van Ammishtamru (zie tekst 3:20vv) als broer van de koningin (in de teksten 1, 5 en 6) genoemd. Waarschijnlijk was hij een halfbroer van de koningin. In één van de teksten is namelijk sprake van 'zoons van de Hoge Vrouwe' naast Shaushgamuwa, hetgeen suggereert dat hij niet tot die zoons behoort.

Ugarit en Amurru vielen in deze periode onder de heerschappij van de Hethieten. Voor belangrijke beslissingen was toestemming van de Hethieten nodig. Initashub, koning van Karkemish (ten noordoosten van Ugarit, aan de rivier de Eufraat), was regionaal heerser in naam van de koning van de Hethieten, Tudchaliya (IV).

De zaak

De meest recente beschrijving van de gebeurtenissen is te vinden in de lijvige, rijk gedocumenteerde dissertatie van Hennie Marsman over de plaats van de vrouw in de religie en samenleving van Ugarit

¹ Zie over haar mogelijke afkomst C. Kühne, 'Ammistamru und die Tochter der 'grossen Dame', *Ugarit-Forschungen* 5 (1973), 175-184.

² Zie over deze koning I. Singer, in: W.G.E. Watson, N. Wyatt (eds.), *Handbook of Ugaritic Studies* (Handbuch der Orientalistik: Abt. 1, Der Nahe und Mittlere Osten, Bd. 39), Leiden 1999, 678-683.

en Israël.³ Op grond van de in Ugarit gevonden teksten blijkt dat koning Ammishtamru zich heeft laten scheiden van zijn vrouw. Blijkbaar heeft zij overspel gepleegd. Dat wordt echter niet met zoveel woorden gezegd. Mogelijk wilde de koning een schandaal vermijden. Hoe dan ook, via schriftelijk vastgelegde overeenkomsten wordt de scheiding netjes geregeld met duidelijke afspraken over de goederen en over de kinderen en eventuele aanspraken op de troon. De koningin wordt terug gestuurd naar Amurru en onder toezicht van koning Shaushgamuwa geplaatst. In andere teksten wordt een andere situatie geschetst: Ammishtamru heeft een akkoord bereikt met Shaushgamuwa over de gevangenneming en terechtstelling van zijn (ex-)vrouw. Ze lijkt ook daadwerkelijk te zijn geëxecuteerd. Men gaat ervan uit dat er een kentering heeft plaats gevonden bij Ammishtamru en dat hij bij nader inzien besloten heeft om terug te komen op zijn in eerste instantie lankmoedige handelen met zijn overspelige echtgenote. De motieven daarvoor zijn niet duidelijk. Mogelijk waren er nieuwe gegevens over de koningin aan het licht gekomen of misschien was in de openbaarheid gekomen wat de koning geheim had willen houden en was hij nu aan zijn stand verplicht alsnog krachtdadig op te treden. Marsman verhoogt de dramatiek door uit een later gevonden tekst af te leiden dat de koning eerst van plan was geweest zich met zijn echtgenote te verzoenen. Juist toen zouden nieuwe feiten over haar gedrag roet in het eten hadden gegoooid. Als een gekwetste minnaar zou hij daarna definitief met haar hebben afgerekend.

De betreffende teksten zijn door verschillende geleerden bestudeerd.⁴ Over het algemeen stemt men in met het hierboven geschetste beeld. Vanaf de eerste publicatie is men het erover eens dat de koningin niet deugde. Met de herhaling van die bewering is dat oordeel alleen maar versterkt. Een recente 'herziening' van de feiten leidde tot de stellige conclusie dat de vrouw schuldig was. Ze wordt betiteld als 'ontrouwe echtgenote'.⁵ Marsman voegt daar nog een extra beschuldiging aan toe. In het kader van de bestudering van de financiële mogelijkheden van de koningin maakt zij melding van een tekst waarin beschreven staat dat een niet nader aangeduide koningin ooit een flink bedrag betaalde voor de vrijlating van een slaaf. Uit het feit dat deze slaaf waarschijnlijk uit Amurru kwam en het feit dat de koningin meer dan de gewone prijs voor een slaaf betaalde leidt Marsman af dat deze slaaf misschien 'een oude vlam' van de koningin was.⁶ Deze insinuatie wordt nauwelijks ondersteund door de tekst. Het is een constructie van vermoedens die vooral lijkt te zijn geïnspireerd door de slechte reputatie (men kan hier moeilijk spreken van een slechte 'naam') die de koningin heeft gekregen.

De 'harde' bewijzen

De zaak kwam aan het licht door de opgraving van een aantal teksten in Ugarit. Enkelen daarvan zijn gekocht op de zwarte markt. Ze zijn geschreven in het Akkadisch, de internationale voertaal van die dagen. Het bewijsmateriaal is gebrekkig. De teksten zijn onvolledig (beschadigd) en ze zijn niet gedateerd, waardoor men slechts op grond van een reconstructie van de feiten tot een voorstel voor de volgorde kan komen. De gegevens over de archeologische context zijn beperkt en dragen nauwelijks iets bij aan de interpretatie.

Let men op de inhoud van de teksten, dan stuit men op het grote nadeel voor een evenwichtige beoordeling dat niet alle partijen aan het woord komen. De centrale persoon in kwestie, de koningin,

³ Hennie J. Marsman, *Women in Ugarit and Israel: Their Social and Religious Position in the Context of the Ancient Near East*, Leiden 2003, 663-671. Ze had er eerder al over geschreven in haar artikel 'De ontkenning: Koninginnen in Ugarit', *Communiqué* (Theologische Universiteit Kampen) 11/4 (1995), 59-71, m.n. 66-70.

⁴ De kleitabletten zijn voor het eerst gepubliceerd door J. Nougayrol, *Le palais royal d'Ugarit IV: Textes accadiens des archives sud* (Mission de Ras Shamra IX), Paris 1956, 125-148 (hierna afgekort als PRU 4). De vondst van nieuwe teksten leidde tot hernieuwde bestudering door L.R. Fisher, 'An International Judgement', in: L.R. Fisher (ed.), *The Claremont Ras Shamra Tablets* (Analecta Orientalia 48), Rome 1971, 11-22; D. Pardee, 'A New Ugaritic Letter', *Bibliotheca Orientalis* 34 (1977), 3-20; G.J. Brooke, 'The Textual, Formal and Historical Significance of Ugaritic Letter RS 34.124 (=KTU 2.72)', *Ugarit-Forschungen* 11 (1979), 69-87; D. Arnaud, M. Salvini, 'Le divorce du roi Ammistamru d'Ougarit: Un document recouvert', *Semitica* 41-42 (1991-1992), 7-22;

⁵ I. Marquez Rowe, 'The King of Ugarit, His Wife, Her Brother, and Her Lovers', *Ugarit-Forschungen* 32 (2000), 365-372.

⁶ Marsman, *Women in Ugarit and Israel*, 663.

heeft geen naam en krijgt ook geen stem in het gebeuren. Slechts één maal en dan ook nog in algemene zin wordt ze door één van de betrokkenen geciteerd (tekst 3:10vv).

De teksten zijn hieronder weergegeven in een vertaling die dicht bij de oorspronkelijke tekst blijft. Dat levert houterig Nederlands op, maar het heeft als voordeel dat de vertaling zo min mogelijk wordt beïnvloed door de interpretatie van de vertaler.⁷ Als volgorde wordt hier het moment van opgraven aangehouden. De chronologische volgorde zal later worden besproken. Er zijn geen foto's van de betreffende kleitabletten beschikbaar. Om toch een indruk te krijgen van hoe ze er uit zien is hier een afbeelding van een vergelijkbare tekst afgedrukt.⁸

1. RS 16.270 (kleitablet met Akkadische tekst, opgegraven tijdens de 16^e campagne te Rash Shamra in 1952, op de grens van de hallen IV en VI van het koninklijk paleis)⁹

Shaushgamu[wa, koning van Amurru], zoon van Bentesh[ina, koning van Amurru], heeft zijn bo[den] en zijn so[lda]ten uitgezonden en zij hebben op[gepakt] (5) de doch[ter van de Hoge Vrouwe, vrouw van] Ammishtamru, koning van [Ugarit, en haar genomen van] Ammishtamru, [koning van Ug]arit. [En] Ammishtamru, koning van Ugarit [is niet acht]er de dochter van de Hoge Vrouwe (10) aangekomen om haar te terug te nemen [uit de h]anden van de zonen van Amurru.

En de zonen van Ugarit spraken voor het aangezicht van Ammishtamru, koning van [Ug]arit, hun heer: (15) Waar[om] ... de dochter van de Hoge Vrou[we] ... En ook: (het is) een goed idee om de dochter van de Hoge Vrouwe [te laten] in ...

Telkens wanneer de koning ... (20) het land in gaat of naar Karkemish gaat, dan laat de dochter van de Hoge Vrouwe uw dienaren, uw oversten en uw ... toe in haar aanwezigheid en met hen (25) lacht zij. En zij, uw oversten ... de dochter van de Hoge Vrouwe ... van de koning ... heer. En zij minacht de koning ... wanneer met de mannen van de st[ad] ...

Welnu, Shaushgamuwa, koning van Amurru, moge doen met de dochter van de Hoge Vrouwe wat zijn hart hem ingeeft. (30) Indien in de toekomst, in de dagen die komen, Ammishtamru, koning van Ugarit, of zijn zonen, zonen van [zijn] zonen, zaad van zijn zaad, een rechtszaak aanspannen vanwege de dochter van de Hoge Vrouwe, dan zal de dochter van de Grote Vrouwe het rap[porteren (35) aan haar bro[er] Shaushgamuwa, koning van A[mu]rru. En A[mmish]tamru, koning van Ugarit, zal zeven (talenten?) goud en zeven (talenten?) koper betalen, Ammishtamrau, koning van Ugarit, [of zijn zonen, zonen van] zijn zonen, in de handen van (40) Sha[ushg]am[uw]a, koning van Amurru. Indien hij een rechtszaak zou aanspannen vanwege de dochter van de Hoge Vrouwe, dan zal dit tablet hem weerspreken.

Zegel van Ammishtamru, koning van Ugarit.

2. RS 17.082 (kleitablet met Akkadische tekst, opgegraven in het huis van Rashapabu, in de wijk bij het koninklijk paleis)¹⁰

⁷ De meeste van deze teksten zijn eerder vertaald in het Nederlands en besproken door W.H. van Soldt, 'Een koninklijke echtscheiding te Ugarit', in: K.R. Veenhof (ed.), *Schrijvend verleden. Documenten uit het Oude Nabije Oosten vertaald en toegelicht*, Leiden 1983, 150-159.

⁸ De foto circuleert op internet als niet nader aangeduid Ugaritisch kleitablet. Het gaat hier om RS 17.230, in transcriptie en vertaling weergegeven in *PRU* 4, 153; zie ook *Ugaritica* 3 (1956), pl. V en fig. 29. De afmetingen zijn 100 x 77 x 40 mm. Het is een overeenkomst tussen Initeshub, koning van Karkemish, met de burgers van Ugarit. In midden staat het zegel van de koning. Men kan deze tekst het best vergelijken met de hieronder weergegeven tekst nr. 4: RS 17.159.

⁹ Uitgave: *PRU* 4, 134-136; zie ook Van Soldt, *Schrijvend verleden*, 153-154; Arnaud – Salvini, *Sem.* 41-42, 11-12 en Marquez-Rowe, *UF* 32, 368-372.

¹⁰ *PRU* 4, 147-148; Van Soldt, 156.

... [tussen (5) Ammishtamru, zoon van Ni]qmepa, [ko]ning van Ugarit en Shaushgamuwa, zoon van Benteshina, koning van Amurru (10) en de zonen van de Hoge Vrouwe over de zaak van de dochter van de Hoge Vrouwe, omdat zij is verdwenen.

In de toekomst zullen Shaushgamuwa, zoon van Benteshina, (15) koning van Amurru, en de zonen van de Hoge Vrouwe niet meer oprakelen de zaak tegen Ammishtamru, zoon van Niqmepa, (20) koning van Ugarit, en tegen zijn zoons. Voor altijd. Wanneer zij ingaan tegen dit oordeel, dan zal [dit] tablet hen weerspreken.

3. RS 17.116 (kleitabiet met Akkadische tekst, opgegraven in hal IV van het koninklijk paleis)¹¹

[Heil aan] u. Mogen de goden [van] Ugarit, Adad [van Sha]bani, Piderayu ... goden u behoeden.

(5) Mijn [broeder], de woorden die u gesproken hebt voor ... heb ik gehoord en ik heb me er zeer over verheugd.

En wat betreft de zaak van uw vrouw, welnu, deze vrouw heeft vroeger (10) tegen u gezondigd en tegen mij heeft zij woorden gesproken die niet goed zijn. Omwille van u heb ik geschreven aan de koning van Karkemish. Deze vrouw (15) heb ik omwille van u hierheen gehaald. Deze vrouw heb ik niet voor een tweede keer naar ginds terug laten gaan. Ik heb haar bij haar broers geplaatst. (20) Mijn broeder weet dat nu.

Mijn broeder, zie, ik en u zijn broeders, zonen van één man ... Waarom dan zouden wij niet, onder ons, goed met elkaar om gaan? (25) Elke wens waarover u schrijft zal ik vervullen. [En] u, vervul mijn wensen. ...

4. RS 17.159 (kleitabiet met Akkadische tekst, opgegraven in het zuidelijke archief van het koninklijk paleis)¹²

Voor het aangezicht van mijn zoon Tudchaliya, de grote koning, koning van de Hethieten. Ammishtamru, koning van Ugarit, had genomen als vrouw de dochter van Benteshina, (5) koning van Amurru. Wat betreft Ammishtamru heeft zij hem ziekte aan zijn hoofd bezorgd. Ammishtamru, koning van Ugarit, heeft de dochter van Benteshina (10) verlaten, voor altijd. En alles wat de dochter van Benteshina in het huis van Ammishtamru (15) heeft binnengebracht, mag zij meenemen uit het huis van Ammishtamru wanneer zij gaat. Alles wat Ammishtamru bestrijdt (20) laten de zonen van Amurru daarover een eed afleggen, opdat Ammishtamru het hun vergoedt. En Utrisharruma is in Ugarit kroonprins. Als Utrisharruma zegt: (25) Ik volg mijn moeder, dan moet hij zijn mantel op de kruk leggen¹³ en gaan. En Ammishtamru, koning van Ugarit, zal een ander van zijn zonen benoemen in Ugarit (30) [tot kr]oonprins. Indien [Ammishta]mru tot zijn lot is gegaan en Utrisharruma zijn moeder neemt, (35) in Ugarit tot koningin aanstelt, dan moet hij zijn mantel op de kruk leggen en gaan naar waar zijn hart hem ingeeft. (40) En mijn zoon zal een andere zoon van Ammishtamru benoemen tot koning in Ugarit. En in de dagen die komen mag de dochter van Benteshina haar zonen (45) en haar dochters en haar schoonzonen niet opeisen. Zij behoren toe aan Ammishtamru, koning van Ugarit. Als ze toch eist, (50) dan zal dit tablet dat weerspreken.

5. RS 17.228 (kleitabiet met Akkadische tekst, opgegraven in het zuidelijke archief van het koninklijk paleis)¹⁴

¹¹ PRU 4, 132-134; Van Soldt, 153; Arnaud – Salvini, 9-10.

¹² PRU 4, 126-127; Van Soldt, 151-152.

¹³ Dat is een bekende symbolische handeling waarmee aangegeven wordt dat de betrokkene afstand doet van het recht op de troon.

¹⁴ PRU 4, 141-143; Van Soldt, 155.

Heden sprak Shaushgamuwa, zoon van Bentesina, koning van Amurru, tot Ammishtamru, koning van Ugarit: (5) Zie de dochter van de Hoge Vrouwe, uw vrouw, die een grote zonde tegen u heeft begaan. En ik, tot hoelang moet ik uw zondares blijven bewaken? Zie, de dochter van de Hoge Vrouwe, uw zondares; (10) neem haar en doe met haar wat uw hart u ingeeft. Indien uw hart het u ingeeft, dood haar. En indien uw hart het u ingeeft, werp haar in het hart der zee. (15) En wat uw hart u ingeeft doe dat met de dochter van de Hoge Vrouwe.

Dit zijn de woorden van Shaushgamuwa, zoon van Bentesina, koning van Amurru, tot Ammishtamru, zoon van Niqmepa, koning van Ugarit.

(20) Welnu, Shaushgamuwa, zoon van Bentesina, koning van Amurru, heeft genomen de dochter van de Hoge Vrouwe welke een zonde begaan heeft en hij heeft haar gegeven in de handen van Ammishtamru, zoon van Niqmepa, (25) koning van Ugarit.

Welnu, Ammishtamru, zoon van Niqmepa, koning van Ugarit, mag doen wat zijn hart hem ingeeft met de dochter van de Hoge Vrouwe.

(30) En Ammishtamru, zo[on van Niq]mepa, koning van Ugarit, heeft duizend vierhonderd (stukken) goud gegeven aan Shaushgamuwa, zoon van Bentesina, koning van Amurru.

(35) Indien Shaushgamuwa, zoon van Bentesina, koning van A[mur]ru, komt zeggen tot Ammishtamru, zoon van Niqmepa, koning van Ugarit: Dit goud is te weinig, (40) geef ander goud, dan zal dit tablet hem weerspreken.

Zegel van Shaushgamuwa, zoon van Bentesina, koning van Amurru.

6. RS 17.318+349A (twee delen van één kleitablet met Akkadische tekst, opgegraven in het zuidelijke archief van het koninklijk paleis)¹⁵

... [uw] zonda[res] (5) [Zie,] de dochter van de Hoge Vrou[we,] doe [met] haar wat uw hart u ingeeft. [Indien uw hart] het u ingeeft, dood haar. En indien uw hart het u ingeeft, werp haar in het h[art der zee.] En wat uw hart u ingeeft doe dat met (10) [de dochter van de Hoge Vrouwe.] Dit zijn de woorden van [Shaushgamuwa], zoon van Bentesina, koning van Amurru, tot Ammishtamru, zoon van Niq[mepa], koning van Ugarit: (15) Zie, de dochter van de Ho[ge Vrou]we, uw zondares, doe met haar wat uw hart u ingeeft.

In de toekomst zullen Shaushgamuwa, zoon van Bentesina, koning van Amurru, en de zonen van de Hoge Vrouwe niet opnieuw een rechtszaak aanspannen (20) tegen Ammishtamru, zoon van Niqmepa, koning van Ugarit.

Indien zij een of andere rechtszaak aanspannen en zeggen: Geef ons een vergoeding voor het bloed van (onze) zuster, (25) dan zal dit tablet het weerspreken.

Verder, indien de zonen van de Hoge Vrouwe een rechtszaak aanspannen tegen Ammishtamru, zoon van Niqmepa, koning van Ugarit, dan zullen de zonen van de Hoge Vrouwe (30) in de handen van Ammishtamru worden gelegd en zoals men gedaan heeft met [de dochter van de Hoge Vrouwe], zo zal men doen met de zonen van de Ho[ge Vrouwe]

... Sha[ushgam]uwa, zoon van Bentesh[ina] ...

7. RS 17.348 (kleitablet met Akkadische tekst, opgegraven in het zuidelijke archief van het koninklijk paleis)¹⁶

... [Indien] Shaushgamu[wa, zijn zonen] en de zonen [van zijn zonen] vanwege de zuster [van Shaushgamuwa] tegenover Amm[ishtamru, zijn zoons] (5) en de zonen van zijn zonen [in beroep gaan], dan zal dit tablet hen weerspreken.

En in[di]e[n] de zonen ... dan zal dit tablet [hen weerspreken]

¹⁵ PRU 4, 144-146; Van Soldt, 155-156.

¹⁶ PRU 4, 128; Van Soldt, 153.

Indien A[mmishtamru], koning van Ugarit, het wil, dan mag hij de zonen van de doch[ter van de Hoge Vrouwe] (15) tot koning [maken]. En indien [Ammishtamru], koning van Ug[arit het wi]l, [dan zal hij] niet ...

8. RS 17.360A + 17.372 (twee delen van één kleitablet met Akkadische tekst, opgegraven in het zuidelijk archief van het koninklijk paleis)¹⁷

Heden heeft Shaushgamuwa, koning van Amurru, zoon van Benteshina, koning van Amurru, genomen de dochter van de Hoge Vrouwe en haar geplaatst in de handen van Ammishtamru, zoon van Niqmepa, (5) koning van Ugarit.

En hij heeft gezegd: deze vrouw heeft een grote zonde tegen u begaan. En ik, tot hoelang moet ik uw vrouw, (10) uw zondares bewaken? Zie de dochter van de Hoge Vrouwe die een grote zonde tegen u begaan heeft: neem haar en d[oe] met ha[ar] wat [uw] hart u ingeeft ...

(keerzijde) ... en het tienvoudige (als?) schadeloosstelling gel[everd], in de handen van Ammishtamru, zoon van Niqmepa, koning van Ug[ar]it gegeven.

(5') Overigens hebben Shaushgamuwa, koning van Amurru, en Ammishtamru, koning van Ugarit, en hun zonen hun broederschap met elkaar voor eeuwig vastgesteld. Op de dag dat Ammishtamru, zoon van Niqmepa, koning van Ugarit vernam dat de dochter van de Hoge Vrouwe (10') dood was heeft hij duizend (stukken) goed, gezuiverd goud geschonken aan Shaushgamuwa, zoon van Benteshina, koning van Amurru.

Zegel van Aziru, koning van Amurru, en van Shaushgamuwa, koning van Amurru.

9. RS 17.365 + 18.06 (twee delen van één kleitablet met Akkadische tekst, opgegraven in hal V van het koninklijk paleis)¹⁸

... [Indien] Shaushgamuw[a, zoon van Benteshina, koning van Amurru,] geweld gebruikt tegen Amm[ishtamru], zo[on van] Ni[qmepa, koning] van Ugarit, en geweld gebruikt tegen de schepen en de soldaten die komen (5) om de dochter van de Hoge Vrouwe te laten verdwijnen, dan zullen hemel en aarde hem kennen. Adad van de muur en Ishtar van Tunip, Adad van de berg Chazi en Chebat van Ari en Shamash van de hemel, Sin, Ishchara, meesters van de eed, (10) zullen Shaushgamuwa kennen, koning van Amurru, zoon van Benteshina, koning van Amurru. Mogen de goden hem geweld aandoen en hem verdrijven uit het huis van zijn vader en het land van zijn vader en van de troon (15) van zijn vaderen.

Indien Shaushgamuwa, koning van Amurru, zoon van Benteshina, [koning] van Amurru, een rechtszaak aanspant tegen Ammishtamru [vanwege de doch]ter van de Hoge Vrouwe en hem brengt (20) [voor de ko]ning van de Hethieten of vo[or de] koning van Ka[rkemish] ...

10. RS 17.396 (kleitablet met Akkadische tekst, opgegraven in het zuidelijke archief van het koninklijk paleis)¹⁹

Voor het aangezicht van Initeshub, koning van Karkemish, zoon van Shachurunuwa, koning van Karkemish, kleinzoon van Sharrukushuch, eveneens koning van Karkemish, de held: (5) al wat de dochter van Benteshina, koning van Amurru – hetzij zilver, goud, koper, bronzen voorwerpen, relatiegeschenken, giften, cadeautjes, sl[aaf], slavin, kleding of linnengoed – heeft verworven in Ugarit (10), de dochter van Benteshina, koning van Amurru, dat alles behoort toe aan Ammishtamru, koning van Ugarit. In de toekomst mag de dochter van Benteshina op deze goederen (15) tegenover Ammishtamru, koning van Ugarit, en tegenover zijn zonen en de zonen van zijn zonen geen aanspraak maken. Indien zij aanspraak maakt, zal het huidige tablet haar weerspreken.

¹⁷ PRU 4, 139-141; Van Soldt, 155.

¹⁸ PRU 4, 137-138; Van Soldt, 154.

¹⁹ PRU 4, 127-128; Van Soldt, 152.

11. RS 17.450 (kleitablet met Akkadische tekst, opgegraven in het hal V van het koninklijk paleis)²⁰

... [koning v]an Amur[ru] ... Ammishtamru ... [duiz]end vier honderd ... Shaushgamuwa ...

12. RS 17.459 (kleitablet met Akkadische tekst, opgegraven in het zuidelijke archief van het koninklijk paleis)²¹

[He]den .. [Shaushgam]uwa, koning van [Amurru] ...

... en Ishtar van T[unip] ... meesters van de ee[d] ... [van] zijn troon [zullen zij hem verdrijven.]

13. RS 1957.1 / RS [Varia 9] (kleitablet met Akkadisch tekst, gekocht in 1970 door het instituut voor oudheidkunde van de universiteit van Claremont, California, bij een antiquair)²²

Voor het aangezicht van Initeshub, koning van Karkemish, zoon van Shachurunuwa, koning van Karkemish, kleinzoon van Sharrukushuch, eveneens koning van Karkemish, de held, en voor het aangezicht van Shaushgamuwa, koning van Amurru, (5) zoon van Benteshina, koning van Amurru: Ammishtamru, koning van Ugarit, heeft weggezonden de dochter van de Hoge Vrouwe, dochter van Benteshina, koning van Amurru, uit zijn huis, zijn land en naar Amurru laten terugkeren. En Shaushgamuwa, (10) koning van Amurru, heeft de dochter van de Hoge Vrouwe weggezonden uit zijn paleis van Amurru. In een andere stad heeft hij haar geplaatst. Naar het paleis van de koning van Amurru mag zij daarbij niet meer gaan. En Shaushgamuwa, (15) haar broer, zal niet met haar spreken. En ook zal hij haar niet naar Ugarit laten terugkeren. En indien Shaushgamuwa spreekt met de dochter van de Hoge Vrouwe of naar zijn paleis (20) terugbrengt of (indien) Shaushgamuwa in later dagen vanwege de dochter van de Hoge Vrouwe, zijn zuster, met Ammishtamru, koning van Ugarit, een rechtszaak zal aanspannen, dan zal dit tablet hem weerspreken.

Zegel van Initeshub.

14. Tablet uit de privé collectie van G. Badr (kleitablet met Akkadische tekst; gekocht [in 1970?] van een antiquair), duplicaat van nr. 13, met zegel van Shaushgamuwa, koning van Amurru²³

15. RS 34.124 / KTU 2.72 (kleitablet met Ugaritische tekst; opgegraven in 1973 in een hoop aarde opgeworpen bij graafwerkzaamheden van het Syrische leger ten tijde van de Yom Kippur oorlog, ca. 75 m ZO van het koninklijk paleis)²⁴

[To]t mijn moeder, [de koningin, zeg: boodschap van de] ko[ning, uw zoon. Voor de vo]eten van mijn moeder [val ik neer] (5) [Moge] het mijn moeder wel gaan. [Mogen de goden] u bescher[men] en [u] wel doen.

Hier bij mij is [alles w]el. Is daar bij u ook alles wel? Doe mij uw antwoord toekomen.

(10) Waarom zendt u mij deze chuptu-soldaten en niet de koninklijke garde? Als Binuq[...], Binualliyaya en de koninklijke garde (15) [wel] komen, zend dan opnieuw bericht naar mij en u breekt mijn hart. Wat betreft de brief over de dochter van de koning van Amurru, wanneer mijn moeder zal

²⁰ PRU 4, 144.

²¹ PRU 4, 138.

²² Uitgave: Fisher, *The Claremont Ras Shamra Tablets*, 11-21; zie ook Van Soldt, 152, Arnaud – Salvini, 18-19.

²³ Uitgave: Arnaud – Salvini, 14-19.

²⁴ Zie D. Pardee, 'A New Ugaritic Letter', *Bibliotheca Orientalis* 34 (1977), 3-20; gecorrigeerd door P. Bordreuil – D. Pardee, in: P. Bordreuil (ed.), *Une bibliothèque au sud de la ville. Les textes de la 34e campagne (1973)*, (RSO 7), Paris 1991, 142-150 (de hier gegeven vertaling volgt de nummering van RSO 7); zie ook G.L. Brooke, *UF* 11, 69-87 en recentelijk O. Loretz e.a. (eds.), *Ex Mesopotamia et Syria Lux: Festschrift für Manfred Dietrich* (AOAT 281), Münster 2002, 553 vv.

spreekt voor de stad: (20) indien de stad echt in angst zit, waarom heb ik dan een brief over de dochter van de koning van Amurru gezonden? (25) Yabninu is naar de koning van Amurru gegaan en hij heeft honderd stukken goud en een mantel meegenomen voor de koning van Amurru. En hij heeft genomen (30) olie in zijn hoorn en hij heeft het gegoten over het hoofd van de dochter van de koning van Amurru. Welke zond[e] ... dat mijn moeder ...

(42) ... blijft ... hij heeft beëindigd in de verzoening ... [hou]d van u en ik ... [h]aat u [niet].

Overzicht van de teksten en de daarin genoemde feiten

Er kan onderscheid gemaakt worden tussen verschillende soorten teksten: de officiële ‘papieren’, namelijk van de (regionale) overheid (teksten 4, 10 en 13), overeenkomsten tussen Ammishtamru en Shaushgamuwa (teksten 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9 en 11?), een brief van Shaushgamuwa aan Ammishtamru (tekst 3) en een brief van Ammishtamru aan zijn moeder (tekst 15).

Zoals verwacht mag worden, bieden de teksten uit de eerste groep, met name de teksten 4 en 13 duidelijk feitenmateriaal. Er is sprake van de echtscheiding tussen Ammishtamru en zijn vrouw (4:10; 13:5vv), een daardoor noodzakelijk geworden regeling van goederen (4:10vv; 10) en een regeling betreffende de aanspraken op de troon van de kinderen uit dit huwelijk (4:20vv). Ook in de fragmentarische tekst 7 lijkt sprake van een regeling betreffende de rechten van deze kinderen bij de troonopvolging, waarbij duidelijk is dat Ammishtamru de regie houdt. Als reden voor de scheiding wordt in tekst 4 genoemd dat zijn echtgenote de koning hoofdpijn bezorgt (4:5vv).

In tekst 13 wordt gemeld dat Ammishtamru zijn vrouw heeft weggezonden naar Amurru en dat zij ook in Amurru geen plaats aan het hof krijgt. Ze is verbannen uit de hoofdstad en moet in isolement blijven: haar broer, de koning van Amurru, mag geen contact met haar hebben. Ook in tekst 1 is sprake van haar overgang naar Amurru en het feit dat ze nu onder het gezag van Shaushgamuwa, de koning van Amurru en haar broer, valt. Dit wordt bevestigd in tekst 3, een brief, die zoals uit de inhoud opgemaakt kan worden, door Shaushgamuwa aan Ammishtamru is gericht.

In een aantal teksten die we kunnen classificeren als overeenkomsten tussen Ammishtamru en Shaushgamuwa wordt een ander beeld geschetst. Volgens de teksten 5, 6 en 8 levert Shaushgamuwa de vrouw, die hier steeds ‘de dochter van de Hoge Vrouwe’ wordt genoemd, uit aan Ammishtamru. Hij ontvangt daarvoor een groot bedrag aan goud (ook de fragmentarische tekst 11 maakt daarvan melding). Eventuele tegenwerking van Shaushgamuwa wordt bezworen in tekst 9. Elementen uit de laatste overeenkomsten vinden we ook in de brokstukken 7 en 12. Tekst 9 geeft aan dat de uitlevering aan Ammishtamru weinig goeds voorspelt. De soldaten van Ugarit komen om haar ‘te laten verdwijnen’ (9:5vv). In de tekst 2 en 8 wordt hierover gesproken in de verleden tijd en in minder bedekte termen. De vrouw is dood en daarmee lijkt de kwestie ‘voor altijd’ te zijn afgehandeld en de goede verhoudingen tussen de betrokken koningshuizen hersteld.

Tekst 15 vertelt weer een ander verhaal. De koning van Ugarit schrijft aan zijn moeder over de dochter van de koning van Amurru. Zij is gezalfd met olie. Aan haar vader is goud en kledij gegeven. De reden voor deze handelingen wordt in de tekst, voorzover deze bewaard is gebleven, niet genoemd.

De reconstructie van de gebeurtenissen

Het lijkt wel zeker dat we te maken hebben met twee fasen in deze affaire. Om te beginnen is er de scheiding en de gedwongen verhuizing van de koningin naar Amurru. Op een later tijdstip lijkt zij weer uitgeleverd te zijn door de koning van Amurru aan haar ex-man om haar te laten verdwijnen. De volgorde van deze gebeurtenissen ligt voor de hand, aangezien de uitlevering resulteert in de dood van de koningin. Ten aanzien van de precieze volgorde en met name wat betreft de plaats van de teksten 1 en 15 bestaat er verschil van mening tussen de geleerden, zoals uit onderstaand overzicht duidelijk wordt. Hier wordt om te beginnen de reconstructie van Fisher weer gegeven. Hij volgt hier Nougayrol, de uitgever van de teksten, die nog niet met zekerheid durfde te stellen dat ‘de dochter van Benteshina’ dezelfde was als ‘de dochter van de Hoge Vrouwe’. De door Fisher

gepubliceerde tekst 13 maakte het duidelijk dat het om één en dezelfde vrouw ging.²⁵ Fisher plaatste ‘zijn’ tekst tussen de twee door Nougayrol onderscheiden blokken in. Pas na de publicatie van Fisher grepen anderen de door hem geopende mogelijkheid aan om de teksten opnieuw te ordenen. Dat zien we bij Arnaud – Salvini. Het valt op dat zij, net als Van Soldt, niet ingaan op de suggestie van Pardee dat de door hem besproken tekst 15 ook met deze affaire te maken heeft en geplaatst moet worden tussen de teksten over de verbanning en die over de terechtstelling.²⁶ Pardee houdt net als Kühne vast aan de oude volgorde en veronderstelt dat de vrouw alleen ‘dochter van Benteshina’ genoemd werd zolang haar vader nog leefde en dat na zijn dood Ammishtamru de kans kreeg om zijn ex-vrouw te laten terechtstellen.²⁷

Fisher	4		10	7	13	3		1	9/12	8	5/11	6	2
Pardee							15						
Van Soldt	4		10	13	3	7		1	9	5	8	6	2
Arnaud – Salvini	3	1	4	10	7	13/14		9/12	11	5	6	8 ²⁸	2

Voordat een nieuwe poging tot reconstructie kan worden ondernomen, is het goed om vast te stellen dat in het onderzoek het voorstel van Pardee om tekst 15 op de aangeduide plaats in te voegen terecht weinig navolging heeft gevonden. Zoals hij zelf op grond van een nadere bestudering van de tekst aangeeft²⁹, zijn de aanwijzingen voor zoiets als een verzoeningspoging wel erg beperkt. Het heeft er alle schijn van dat de opmerking aan het slot van het herhaaldelijk door Pardee met instemming geciteerde artikel van Kühne over de mogelijkheid van een verzoening³⁰ hem hier aanvankelijk parten heeft gespeeld. Iets dergelijks kan men ook opmerken ten aanzien van de pogingen van Marsman om aan het slot van tekst 15 iets te lezen over de gevoelens van een eenzame koning.³¹ Het idee dat we in het voorafgaande met een positieve ommekeer bij de koning te maken hebben zal van grote invloed geweest zijn op de voorgestelde aanvulling op de fragmentarische tekst.

Wat blijft bij een meer objectieve lezing is dat er sprake is van de zalving van de dochter van de koning en van een geschenk aan de koning. Zoals Pardee zelf aangeeft, wijst dat op het voorbereiden van een huwelijk.³² De vader van de bruid ontvangt de bruidsprijs. Het meisje zelf ondergaat een ritueel bij de overgang naar een andere situatie. Het genoemde geschenk is heel anders dan het in andere teksten genoemde bedrag dat ter genoegdoening aan Shaushgamuwa werd betaald. Dat is een reden temeer om deze tekst los te zien van de hele affaire. Hij moet geplaatst worden aan het begin van de relatie, toen alles nog goed was. De overige zaken die gemeld worden in deze brief lijken niet direct betrekking te hebben op het aanstaande huwelijk en zijn in ieder geval te onduidelijk om in de discussie te mogen worden betrokken.

Andere punten die opheldering behoeven zijn de reden voor de echtscheiding en, daarmee samenhangend, de oorzaak voor de veranderde behandeling van de koningin. Om met het eerste te beginnen: er is sprake van het bezorgen van hoofdpijn (4:5vv), van (grote) zonde (3:10; 5:5vv; 6:5vv; 8:5vv) en ‘met hen lachen’ (1:25). Het laatste verwijt, gedaan door de ‘zonen van Ugarit’, is veelzeggend. Dit eufemisme voor seks hebben wordt vaker gebruikt bij de beschuldiging van ontoelaatbare seksuele toenadering. We horen het ook uit de mond van de vrouw van Potifar als zij (ten onrechte!) Jozef aanklaagt (Gen. 39:17). De gebruikte werkwoorden in het Akkadisch en

²⁵ Fisher veronderstelde dat ‘de dochter van Benteshina’ dezelfde was als de ‘Hoge Vrouwe’. Kühne, *UF* 5, 175vv, heeft duidelijk gemaakt dat men haar met ‘de dochter van de Hoge Vrouwe’ moet gelijkstellen.

²⁶ Zo ook Marsman, *Women in Ugarit and Israel*, 669.

²⁷ Pardee, *BiOr* 34, 19; zie ook Kühne, 179.

²⁸ Op blz. 9 van hun artikel staat deze tekst eerder ook vermeld tussen de teksten 9 en 11. Aangezien ze daar in de nadere bespreking niet op terugkomen, moeten we aannemen dat dit een vergissing is.

²⁹ Bordreuil – Pardee, *RSO* 7, 150.

³⁰ Kühne, *UF* 5, 184, n. 84 met verwijzing naar opmerking van Nougayrol in *PRU* 4, 131.

³¹ Marsman, *Women in Ugarit and Israel*, 666.

³² *BiOr* 34, 12; *RSO* 7, 150.

Hebreeuws zijn verwant.³³ Ook de aanduiding van dit vergrijp als ‘grote zonde’ komen we tegen in deze context (Gen. 39:9). Er kan dus geen twijfel bestaan over de aangevoerde reden voor de echtscheiding. Daarom is het verbazingwekkend dat in de officiële tekst over de echtscheiding volstaan wordt met een vage aanduiding van hoofdpijn bezorgen. Dit probleem wordt doorgaans opgelost door te veronderstellen dat Ammishtamru de werkelijke reden voor zijn echtscheiding geheim wenste te houden en dat hij pas toen het schandaal publiekelijk bekend bleek te zijn de ware toedracht erkende en daar vervolgens ook naar handelde: op overspel staat de doodstraf. Als mogelijke reden voor de verandering in de houding van Ammishtamru werd eerder al de opvatting genoemd dat hij aanvankelijk zijn overspelige vrouw nog niet kon terechtstellen vanwege de machtsverhoudingen. Hij kon pas zijn gang gaan na de dood van haar vader, de koning van Amurru. Bij zoveel onzekerheid en speculatie is het niet misplaatst om de zaak ook eens van een andere kant te benaderen. De vergelijking met het verhaal van Jozef en de vrouw van Potifar roept de vraag op of de beschuldiging aan het adres van de koningin misschien ook vals was. Net als Jozef doet de koningin er het zwijgen toe. Alleen in tekst 3 komt zij indirect aan het woord. Shaushgamuwa onderschrijft de beschuldiging: ‘Deze vrouw heeft vroeger tegen u gezondigd’ en voegt daaraan toe: ‘Tegen mij heeft zij woorden gesproken die niet goed zijn’.³⁴ Dit kan op verschillende manieren worden uitgelegd. Doorgaans beschouwt men het als de melding van het feit dat zij hem er verbaal van langs heeft gegeven. Men kan het echter ook zo lezen dat zij Shaushgamuwa een andere versie van het gebeuren heeft gegeven op grond waarvan hij niet in lijkt te willen gaan op het verzoek om uitlevering en hij Ammishtamru dringend vraagt de goede verhoudingen niet verder onder druk te zetten.

Er is ook wel reden om in ons oordeel enigszins argwanend te zijn ten aanzien van deze koning van Ugarit. Uit andere teksten weten we dat hij niet terugschrok voor drastische maatregelen om zijn positie veilig te stellen. Zo heeft hij zijn twee broers in ballingschap gezonden op beschuldiging van een niet nader aangeduide overtreding tegen de koning.³⁵ Daarbij speelde ook de koningin-moeder een rol. Blijkbaar was Ammishtamru haar favoriet. Hoe de verhouding was met haar schoondochter weten we niet. Het zou niet voor het eerst (en het laatst) in de geschiedenis zijn als er spanningen waren betreffende hun invloed op de koning. Het is in ieder geval goed denkbaar dat de dochter van de koning van Amurru op een gegeven moment naar het inzicht van sommigen teveel macht naar zich toe trok. Men zou het kunnen vergelijken met de positie die Izebel, de prinses uit Sidon, innam aan het hof van koning Achab. Anders dan Achab zou Ammishtamru dit een halt hebben willen toeroepen.

Voor de omslag in de houding ten opzichte van de koningin (eerst verbannen, daarna doden) zou men eveneens machtspolitieke redenen kunnen veronderstellen. Gezien de afkomst van zijn echtgenote ging het hier niet om een interne aangelegenheid. Hij had rekening te houden met het gevoelige regionale machtsevenwicht. De Hethietische overheid zou niet toestaan dat de onderhorige staten van Ugarit en Amurru in een ernstig conflict verzeild zouden raken. Daar had een handelsstad als Ugarit zelf ook geen belang bij. Het zou wel eens zo kunnen zijn dat Shaushgamuwa, de koning van Amurru, daarvan gebruik maakte om zijn halfzuster te redden van de dood. Er is namelijk veel voor te zeggen om, zoals ook Arnaud en Salvini voorstellen, de teksten 1 en 3 te zien als weergave van de eerste ontwikkelingen in deze affaire. Shaushgamuwa redde de koningin van een dreigende executie door haar terug te halen naar Amurru. Hij schrijft daar eerst over in een persoonlijke brief aan Ammishtamru. Daarin geeft hij aan dat hij gehoord heeft van haar zonde, maar

³³ Het gaat om het werkwoord dat zowel ‘lachen’ als ‘sex hebben’ aanduidt. In deze laatste betekenis wordt het ook gebruikt in Genesis 26:8. In de NBG vertaling van 1951 staat hier ‘Isaak was aan het minnekozen met zijn vrouw Rebekka’. In de Statenvertaling staat dat Isaak ‘jokkende was’; vgl. het Engelse ‘joke’. Zo vinden dus ook in onze taal hetzelfde verband. Zie over lachen in een erotische context in Akkadische liefdesliederen B. Groneberg, in: B. Böck e.a. (eds.), *Minuscula Mesopotamica. Festschrift für Johannes Renger* (AOAT 267), Münster 1999, 185-187.

³⁴ Van Soldt, 153, laat haar ook hier niet aan het woord door te vertalen met ‘jij hebt (daarover) aan mij kwalijke dingen verteld’. Zie nu echter ook Arnaud – Salvini, 10.

³⁵ Zie hierover Singer, *Handbook of Ugaritic Studies*, 679-680.

ook dat hij van haar nog andere dingen heeft vernomen. Mogelijk suggereert hij, zoals hierboven beweerd, dat er nog een andere kant is aan deze zaak. Belangrijk is ook dat hij meldt dat hij bericht heeft gestuurd naar Karkemish, naar de zetel van de regionale machthebber. Men kan dat zien als een voorstel om via de diplomatieke weg van bemiddeling tot een oplossing te komen. In tekst 1 is de gang van zaken op een formelere manier vastgelegd. Daarin staat ook de beschuldiging aan het adres van de koningin geformuleerd: haar omgang met de functionarissen aan het hof is uitgelegd als overspel. Als men de aanklacht goed tot zich door laat dringen, dan valt om te beginnen op dat hij in zekere zin anoniem is. Hij wordt gedaan door 'de zonen van Ugarit'. Dat is wel erg algemeen. Als men dan vervolgens let op de eigenlijke beschuldiging, dan is deze haast grotesk te noemen. Er wordt gesuggereerd dat de koningin het met zo'n beetje alle mannen van het hof houdt. Dat ondersteunt het vermoeden dat hier de werkelijkheid verdraaid is. Het zou wel eens zo kunnen zijn dat de koningin bij de afwezigheid van haar echtgenoot zijn taken overneemt en zich mengt in 'mannenzaken'. Dit zou hier dan in een kwaad daglicht zijn gesteld door het voor te stellen als overspelig gedrag. Daar is een zeer ernstige beschuldiging. Het is echter niet tot een veroordeling gekomen, dankzij het ingrijpen van haar halfbroer. De koningin wordt vervolgens ook formeel in de macht van Shaushgamuwa overgegeven en Ammishtamru heeft moeten toezeggen dat hij deze zaak verder zal laten rusten. Als teken daarvan zal deze tekst in de archieven van Ugarit, Amurru en waarschijnlijk ook Karkemish zijn bewaard.

Uit de teksten 4, 7, 10 en 13/14 kan men afleiden dat hierna een aantal zaken betreffende troonopvolging, de verdeling van de goederen en de status van de ex-koningin in Amurru zijn geregeld. Dat is allemaal gebeurd onder het toezicht van de Hethietische overheid en daarmee lijkt de zaak afgedaan en de vrede gered. Het valt op dat in deze teksten een andere reden voor de echtscheiding wordt genoemd. Ammishtamru voelde zich daar waarschijnlijk toe gedwongen, nu hij door toedoen van Shaushgamuwa zijn vrouw niet kon laten terechtstellen, zoals bij de gedane beschuldiging eigenlijk had moeten gebeuren. Om niet als zwakkeling over te komen en om toch zijn vrouw buitenspel te kunnen zetten, komt hij met de bewering dat hij hoofdpijn van haar krijgt. Met andere woorden: hij kan het niet uithouden bij haar.

Vervolgens komt er toch een wending. In tekst 9 (en 12?) bezweert Ammishtamru dat Shaushgamuwa hem maar beter zijn gang kan laten gaan nu hij zijn ex-vrouw komt halen. Shaushgamuwa geeft toe: hij geeft zijn halfzuster over in de handen van Ammishtamru in de wetenschap dat dit haar dood betekent (tekst 8). Als vergoeding voor zijn geschonden eer – hij moet immers terugkomen op een eerder door hem genomen besluit – ontvangt hij een aanzienlijk bedrag in goud (zie ook de teksten 5 en 6). Anders dan in de eerdere teksten heeft hij de beschuldigingen aan haar adres overgenomen. Hij betitelt haar nu consequent als zondares. Men kan dit zien als een manier om te verdoezelen dat hij zich in feite heeft laten omkopen. Opnieuw is de vrede gered (tekst 2), maar het is niet uitgesloten dat er onschuldig bloed aan kleeft.

Wat Ammishtamru bewogen heeft om in te gaan tegen de eerdere afspraken en om toch zijn ex-vrouw weg te voeren uit Amurru om haar te dumpen in zee, blijft onduidelijk. Het meest voor de hand ligt dat er een verschuiving in de machtsverhoudingen was opgetreden waardoor Ugarit sterker was komen te staan ten opzichte van Amurru. Men heeft zoals gezegd gesuggereerd dat in de tussentijd de vader van de koningin was overleden, aangezien zij in de latere teksten niet meer wordt aangeduid als 'dochter van Benteshina'. Dat is echter niet aannemelijk, omdat Shaushgamuwa zijn vader Benteshina hoogstwaarschijnlijk na diens dood is opgevolgd. Het zal eerder zo zijn dat het niet meer noemen van deze hoge afkomst van de koningin samenhangt met haar doodvonnis. De naam van de vroegere koning mag niet bezoedeld worden door de associatie met iemand die 'zondares' wordt genoemd. Nu Shaushgamuwa haar heeft laten vallen zal hij ook niet meer willen herinneren en herinnerd willen worden aan hun gezamenlijke afkomst.

We zullen daarom eerder moeten denken aan een uitbreiding van de macht van Ugarit. Een indicatie daarvoor is het feit dat Ugarit zich een zelfstandiger positie ten opzichte van de Hethieten kon veroorloven. Dat blijkt uit het feit dat men de verplichting om soldaten te leveren voor de strijd

tegen de Assyriërs kon afkopen.³⁶ De welvaart van Ugarit was ook al af te lezen uit de flinke hoeveelheid goud die Ammishtamru gebruikte om Shaushgamuwa te verleiden tot zijn – waarschijnlijk valse – getuigenis.

Conclusie

Aan de vrij algemeen aanvaarde reconstructie van de affaire van de koning van Ugarit en zijn vrouw kleven veel bezwaren. De vele onzekerheden maken het onterecht dat men aldoor maar blijft denken in dezelfde richting en er daardoor een steeds negatiever beeld van de koningin ontstaat. Het blijkt ook mogelijk om de zaak van een andere kant te benaderen, vanuit de veronderstelling dat zij vals beschuldigd is. Het is goed denkbaar dat zij het slachtoffer is geworden van intriges aan het hof en dat uiteindelijk de macht van het geld het gewonnen heeft van de waarheid. Volgens de huidige rechtsprincipes zou de koningin vrijgesproken moeten worden van de beschuldiging van overspel. Zij verdient op zijn minst het voordeel van de twijfel. De geleerde hedendaagse lezers van de oude teksten kan worden verweten dat zij niet getwijfeld hebben aan de betrouwbaarheid van de inconsistente beschuldigingen aan het adres van de koningin.

³⁶ Zie Singer, 683.